

Pápežská rada pre pastoráciu migrantov a turizmus

STRETNUTIE NÁRODNÝCH RIADITEĽOV PRE PASTORÁCIU RÓMOV V EURÓPE

Palác Sv. Kalixta – Vatikán – 2.- 4. marca 2010

ZÁVEREČNÝ DOKUMENT

I UDALOSŤ

2. – 4. marca 2010 sa uskutočnilo v Ríme, v paláci Sv. Kalixta (Vatikán), stretnutie národných riaditeľov pre pastoráciu Cigánov v Európe, zvolané Pápežskou radou pre pastoráciu migrantov a turizmus, na tému “Starostlivosť Cirkvi o Rómov: situácia a perspektívy”.

Na stretnutí sa zúčastnilo 29 delegátov zo 14 európskych krajín (Rakúsko, Belgicko, Chorvátsko, Nemecko, Írsko, Taliansko, Portugalsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko, Španielsko, Švajčiarsko, Ukrajina a Maďarsko).

Cieľom stretnutia bolo skúmať situáciu pastorácie Rómov vo všetkých krajinách Európy, aby sa mohli určiť priority a formulovať návrhy pre účinnejšiu a koordinovanú prácu medzi miestnymi európskymi cirkvami, rôznymi medzinárodnými necirkevnými organizáciami, rehoľnými inštitútmi a kongregáciami, ktoré sa angažujú v prospech Cigánov¹. Okrem toho účastníci hľadali riešenia pre lepšie prijatie cirkvi zo strany cigánskych komún.

Stretnutie začalo v utorok ráno 2. marca. Otvoril ho predseda pápežskej rady pre pastoráciu migrantov a turizmus Mons. Antonio Maria Beglio, ktorý predstavil krátky prehľad služby Cirkvi cigánom, pričom sa zastavil pri niektorých dôležitých historických momentoch, akým bola napríklad návšteva pápeža Pavla VI. Cigánov zidených v Pomezia v roku 1965 a prosba o odpustenie zo strany katolíkov vzľadom k nim v r. 2000.

Arcibiskup Veglio poznamenal, že Cigáni dnes už nie sú ponechaní sami na seba ako v minulosti, pretože boli vydané rezolúcie a odporúčania, ktoré chránia ich základné práva a existujú iniciatívy zamerané na ich včlenenie do spoločnosti. Napriek tomu sú ešte príliš často vystavení anticiganizmu, rasovej diskriminácii a xenofóbii, fenoménom, ktoré bránia pokojnému a demokratickému spolužitiu. Zároveň podotkol, že sa nemôže zabunúť na zodpovednosť a negatívne postoje Cigánov k spoločnosti, v ktorej žijú. Aj Cigáni majú také povinnosti ako ostatní občania v

¹ Názov “Cigáni”, ktorý sa tu používa, sa vzťahuje na rôzne etnické skupiny, medzi ktorými sú Rómovia, Sinti, Manouches, Kale, Gitani, Yenish, Romanichalas, Boyash, Ashkali, Traveleres, atď. V západnej Európe (Spojené Kráľovstvo, Španielsko, Francúzsko, atď.), v niektorých oblastiach Ruska, Ázie a Ameriky je viac prijímaný a vhodnejší termín Cigán alebo rovnocenný výraz “Tsigane”, “Gitanos”, “Cigány”, “Tsyganye”, atď. V strednej a východnej Európe je zažívaný názov “Róm”, pretože pre mnohých Rómov a Sintov termín “Cigán” znie zle, viaže sa na negatívne a paternalistické stereotypy voči nim.

krajine, v ktorej bývajú. Odporúča hľadať cestu pochopenia a zmierenia, nechať sa viesť “láskou bohatou na inteligenciu a inteligenciou plnou lásky”, ako píše pápež Benedikt XVI. v encyklike “Caritas in veritate” (č. 30). Na záver mons. Veglio vyslovil pranie, aby zmeny, ktoré prebiehajú, mohli prispieť k vytvoreniu nového “európskeho povedomia”, ktoré dovoľí Rómom, Sintom a iným kočujúcim skupinám znovupotvrdiť vlastnú identitu a kultúrnu odlišnosť v optike zaradenia sa do spoločnosti v jednotlivých krajinách.

Slovo mal potom arcibiskup Mons. Agostino Marchetto, ktorý uviedol práce stretnutia. Vzdal úctu priekopníkom tohto apoštolátu a pripomenul iniciatívu Európskej únie vyhlásiť rok 2010 za európsky rok boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Berúc na vedomie, že situácia Cigánov v Európe je silne poznačená emargináciou, diskrimináciou a zanedbávaním základných ľudských práv, Mons. Marchetto pripomenul, že pre správne pastoračné pôsobenie ako aj pre sociálne projekty je dôležité nechať sa viesť láskou, vzájomným odpustením a túžbou po zmierení. Vyzval teda miestne cirkvi nasledovať výzvu vtedajšieho pápeža Benedikta XVI. realizovať projekty a pastoračné iniciatívy so spravodlivosťou a v láske (por. “Caritatis in veritate”, č. 6). Tiež pripomenul, že väčšina európskych Cigánov žije v pomeroch veľkej chudoby, pričom nemajú prístup k základným zdrojom pre život. Situácia a existenčné podmienky cigánskych národov – tvrdil prednášajúci – vyzývajú Cirkev, aby sa snažila obraňovať ich dôstojnosť a práva, pričom zároveň pripomenul Cigánom ich povinnosť byť občanmi.

Prvý vstup „Pastorácia Cigánov v Európe, ktorá sa mení: výzvy a možnosti” mal kňaz cigánskeho pôvodu vdp. Claude Dumas, národný riaditeľ pre pastoráciu Cigánov vo Francúzsku. Aby opísal skutočnosť dnešnej Európy, prednášajúci podčiarkol niektoré charakteristické črty, akými sú ekonomická kríza, nárast rasizmu, oslabenie identity. Poukázal, ako priestor Schengenu zrýchľuje migračný pohyb rôznych cigánskych skupín, čo sťažuje vplyv na cigánske skutočnosti. Vystupuje do popredia aj typická nedôvera k cudzincovi, akéhokoľvek je etnika. Keď hovoríme o evanjelizačnom poslaní Cirkvi medzi Cigánmi, p. Dumas zdôraznil nutnosť rozlišovania a formulovania nových pastoračných projektov. Želá si pastoráciu, ktorá vedie k prijatiu odlišnosti, službe a konverzii. Prijatie odlišnosti zahŕňa v sebe zanechanie každého prejavy nadradenosti voči Cigánom a dimenzia diakonská (služba) vyžaduje postupnosť: najskôr ideme k druhým, aby sme ich stretli, boli s nimi solidárni a viedli s nimi dialóg a končí to tým, že vieme ustúpiť, aby sme dovolili samotným Cigánom byť protagonistami.

Potom nasledoval okrúhly stôl, venovaný téme “Špeciálna pastorácia Cigánov v kontexte územnej pastorácie: návrhy pre upevnenie dialógu a spolupráce v rámci Cirkvi a mimo nej”. Moderátor Mons. János Székely, poverený biskupmi pre pastoráciu Cigánov v Maďarsku, keď uvádzal diskusiu, poslušil si opisom cigánskej reality vo svojej krajine. Poukázal na skutočnosť vzťahujúcu sa na školopovinnosť detí a mladých, kde sa dosahujú dobré výsledky v porovnaní s inými európskymi krajinami. Napriek tomu prednášateľ si sťažoval na nárast segregácie v iných oblastiach života. Vzhľadom na pastoráciu Mons. Székely uistoval, že Cirkev nechce asimilovať Cigánov, ale túži vstúpiť do spoločenstva s nimi a integrovať ich cez výchovu a účasť na trhu práce. Biskup nezabudol podotknúť, že integrácia sa týka aj majority, aby poznala kultúru, dejiny a hodnoty Cigánov. Cirkev v Maďarsku urobila prvý krok vzhľadom na túto situáciu, že zahrnula do programu štúdia v niektorých seminároch poznanie špecifickej pastorácie Cigánov.

Vdp. don Duarte da Cunha, generálny sekretár Rady biskupských konferencií Európy (CCEE), sa pozastavil nad otázkou scitlivovania biskupov na dialóg a na spoluprácu. Podľa prednášajúceho je dôležité dať organickosť pastoračnému a sociálnemu sprevádzaniu rómskeho národa, čo je však, žiaľ, ťažko definovateľné. CCEE teda urobila výskum pri európskych biskupských konferenciách, ktorých výsledky dovolili don da Cunhovi vyzdvihnúť niektoré naliehavé problémy v tejto oblasti, medzi ktorými sa javí základný vylúčiť akúkoľvek ‘homologáciu a absorbciu’. Generálny sekretár podčiarkol dôležitosť prekonať strach, predsudky a láskou víťaziť nad vylučovaním na okraj

spoločnosti. Ide o cieľ, ktorý je potrebné dosiahnuť výchovnou činnosťou Cirkvi a štátnych inštitúcií venovaním sa jednak Cigánom ako aj celej kresťanskej a sociálnej komunite. Čo sa týka pastorácie Cigánov don da Cunha poukazoval na pastoráciu priateľstva, ale organizovanú, ktorá napomáha spoluprácu so samotnými Cigánmi. Tu sa otvára, podľa prednášajúceho, priestor pre povolania zasvätených, katechétov a lídrov cigánskeho pôvodu.

Mons. Ciriaco Benavente Mateos, biskup z Albacete a promotor pastorácie Rómov v Španielsku venoval svoju úvahu dialógu, intra a extra cirkevnej spolupráci, pričom sa zastavil pri troch základných postojoch v tejto oblasti: vidieť, súdiť, konať. Vidiac rýchle šírenie sa takzvanej Filadelfskej evanjelickej cirkvi, (“Alleluya”) aký vplyv má na náboženské praktiky a život mnohých cigánskych rodín, prednášateľ chcel podčiarknuť dôležitosť inkulturovania v evanjelizácii a v špecifickej cigánskej pastorácii. Evanjelizácia prinesie ovocie tam, kde sa cigánom ponúkne možnosť používať formy a vyjadrenia v cigánskom duchu. V skutočnosti, zdôraznil biskup, vedomie, že každý národ má schopnosť konkretizovať vlastné dedičstvo identity vo svojej kultúre, pomáha vyháňať sa konfliktom, vykoreňovať predsudky a napomáha bratským vzťahom v ľudskej rodine. Kultúrny pluralizmus by nemal byť, podľa prednášajúceho, postavenie sa proti sebe dvoch antagonistických svetov, ale dopĺňanie sa rôznorodých bohatstiev.

Príhovor Mons. Petru Gherghel, biskupa z Iasy, poverený pastoráciou Rómov v Rumunsku, doplnil sériu príspevkov pri okrúhlym stole o posilnení dialógu a spolupráce medzi miestnymi cirkvami. Poslúžil si slovami jedného cigánskeho básnika: “Sme rovnakí, sme tí istí. Boh nás stvoril v ten istý deň. Sme rovnakí, sme bratia”. Biskup chcel pripomenúť, že napriek mnohým obmädzujúcim a negatívnym aspektom a napriek početným odlišnostiam medzi etnickými skupinami, dar Božieho detinstva nás zjednocuje v identite. Mons. Gherghel vyjadril pranie, aby Cirkev a spoločnosť našli spoločnú stratégiu v prospech rómskych národov, aby sa vytvorila atmosféra úcty a spoločenstva. V závere vyjadril slová vďačnosti východnej cirkvi za iniciatívy v prospech Cigánov.

Po skončení okrúhleho stola sa účastníci zišli v kaplnke Úradu na slávaní Eucharistie, ktorú celebroval Sekretár a predniesol aj krátku homíliu.

Stretnutie poobede sa začalo prednáškou Mons. Cezare Nosiglia, arcibiskupa-biskupa z Vicenza na tému “Špecifická pastorácia Cigánov v kontexte územnej pastorácie na úrovni diecézy: návrhy pre zlepšenie prijatia a solidarity”. Pozorný pohľad pastiera na cigánske komunity, ktoré tvoria súčasť jeho miestnej cirkvi mu dovolil tvrdiť, že vo svojej diecéze vidí jasné a vyslovené odmietnutie Cigánov. Biskup opísal niektoré diecézne iniciatívy, zamerané na prehĺbenie spoločenstva a spolupráce s Cigánmi. Za spomienku stojí komisia “Nomádi a kresťanské komunity”, formovaná jednak Cigánmi, jednak majoritou, “Okienko Rómovia a Sinti” s funkciou sociálneho sekretára, aby sa dovolil prístup k mikrokreditom, k službe zákonného poradenstva pre Rómov a sprevádzanie počas školského vyučovania pre maloletých z najviac postihnutých.

Osobitný záujem vzbudila prednáška vdp. don Dereka Farrella, správcu farnosti pre “travellers” (írski cigáni) z Dublinu, ktorý mal úlohu ukázať možnú cestu k plnej účasti v Cirkevnej komunite, k úctivej sociálnej integrácii v kontexte špecifickej pastorácie Cigánov na úrovni farnosti. Don Farrell zdôraznil dôležitosť povzbudzovať miestne farnosti, aby včlenili Cigánov do svojich aktivít, vedeli oceniť ich špecifickú identitu, aby následne došlo k ich plnej účasti aj na sociálnom živote. Don Farrell opísal iniciatívu, navrhnutú arcibiskupom z Dublinu Mons. Diarmuid Martin (v decembri 2008) “Cestovať k integrácii”. Jeho hlavným cieľom, s pozornosťou na interakciu medzi pôvodnými farníkmi a Cigánmi, je podporiť, uľahčiť a napomôcť dialógu, vzájomnému pochopeniu, vďačnosti a úcte, solidarite a podeleniu sa vo viere, rovnosť v prístupe k službám a bohatstvám a nakoniec účasť na živote a na službách farnosti.

V stredu 3. marca účastníci kongresu boli na generálnej audiencii pápeža Benedikta XVI. v aule Pavla VI. Svätý Otec v pozdrave účastníkom vyjadril prianie, aby miestne cirkvi sa viac usilovali v prospech Cigánov. Ďakoval tiež orchestru "Rajkó art ensemble" za peknú hudbu pri tejto príležitosti.

Poobede práce pokračovali výmenou skúseností a svedectvami delegátov z kongregácií a z rehoľných inštitútov v službe Cigánom. Začala malá sestra od Ježiša, sestra Brigita (Katrin Späth), ktorá žije na Slovensku. Jej príspevok sa inšpiroval slovami Charlesa de Foucaulda "vidieť v každom ľudskom bytí brata". Vo vernosti ich charizme malé sestry zdieľajú život priateľstva, vďačnosti a dôvery s cigánskym obyvateľstvom v európskych národoch. Z osobného vzťahu s Bohom v modlitbe a v adorácii Najsvätejšej sviatosti sestry čerpajú silu a lásku pre ich veľkodušnú a pokornú službu a pre to, aby spoznali v každej osobe brata, sestru, otvorené bytie pre nádej a dar Boha.

Vdp. P. Brendan MacPartly, SJ, koordinátor sociálneho apoštolátu Konferencie európskych provinciálov jezuitov hovoril o apoštoláte, že 10 z 26 provincií jezuitov v Európe sa venujú Cigánom. V prvej časti svojho vystúpenia prednášajúci podrobne opísal službu svojej rehoľnej rodiny v rôznych európskych krajinách, kde sa snaží odpovedať na potreby rómskych komunít na úrovni farnosti výchovnými a sociálnymi projektmi, púťami a priateľskou prítomnosťou. Druhá časť bola venovaná problémom a potrebám Jezuitov v službe Cigánom. P. MacPartlin konštatoval nedostatok ľudí v tejto pastorácii a naliehavosť sústrediť sa na vierohodnosť svojej Kongregácie, aby sa usilovala účinnejším spôsobom cez koordináciu svojich členov a spoluprácu s druhými.

"Saleziáni don Bosca kráčajú spolu s mladými Cigánmi (skúsenosť saleziánskeho misijného dňa 2010)", túto tému si pripravil don Václav Klement, generálny radca pre misie Spoločnosti don Bosca, ktorú prezentoval vdp. don Stanislav Rafalko, SDB. Vysvetlil význam a pôvod tohto dňa (GMS) a tému, potom informoval, že existuje 14 saleziánskych komunít v Európe, ktoré pracujú v prvej línii s mladými Cigánmi. Don Rafalko poznamenal, že príspevok saleziánov je vždy vo výchovnej perspektíve. Medzi cieľmi, ktoré chce dosiahnuť GMS 2010 je aj podnecovať nové povolania cigánskeho pôvodu (doteraz saleziáni ich majú trochu), napomáhať odstraňovať predsudky nadobudnuté voči nim tisíročiami, tiež stavať mosty medzi majoritnou spoločnosťou a cigánskou komunitou. Prednášateľ pripomenul aj medzinárodnú saleziánsku konferenciu, pričom ju vyzdvihol ako výrečné svedectvo skutočného záujmu kongregácie o Cigánov – uskutočnila sa v Košiciach na Slovensku (21.-24. novembra 2009), s účasťou viac ako 120 saleziánov, saleziánok, laikov, kňazov, rehoľníkov a asi 20 Cigánov z etnika Rómov.

Ráno 4. marca boli svedectvá reprezentantov medzinárodných organizácií a hnutí v službách Cigánov: Caritas Internationalis, Comunità di Sant'Egidio, Comité Catholique International pour les Tsiganes ed European Roma and Travellers Forum.

O asistencii a iniciatívach v prospech Cigánov zo strany Caritas Internationalis v Európe referovala pani Martina Liebsch, direktorka medzinárodných politik a zodpovedná za sekciu migrácie. Rôznorodosť projektov a aktivít Caritas v rôznych európskych krajinách je veľká a týkajú sa piatich prioritných oblastí činnosti: práca s mladistvými a základné vzdelanie, ubytovanie, právny status, zdravotná asistencia a prístup k trhu práce. Ďalšia oblasť služby Caritas Internationalis sa vzťahuje na široké pole konzultácií a advokátstva pre Rómov a iné cigánske skupiny v Európe. Caritas Europa vypracovala spoločný projekt "Step in", ktorý má za cieľ predchádzať predčasným ukončením školskej dochádzky a napomáhať sociálnu integráciu cez profesionálnu formáciu. Okrem projektu sa snaží rozšíriť možnosti profesií pre mladých Rómov v rámci komunitárnych programov Leonardo, Socrates a Gioventù. Medzi politikami na Európsky rok 2010 pani Liebsch hovorila o kampani Caritas Europa "Zero poverty – Act Now".

Skúsenosť komunity Sant'Egidio medzi Cigánmi opísal Dr. Paolo Ciani, zodpovedný za rómsku sekciu v rámci tejto komunity. Vzťah medzi komunitami Sant'Egidio a Cigánmi – povedal Dr. Ciani – sa začal v Ríme na konci 70-tych rokov a odtiaľ potom sa šíril do iných talianskych a európskych miest, kde je komunita prítomná. Svedectvo medzi Cigánmi sa uskutočňuje cez účasť na rôznych momentoch ich života. Dr. Ciani informoval, okrem iného, že jeho komunita pred časom rozbehla sociálnu a kultúrnu kampaň scitlivovania zacieleného na odbúravanie stereotypov a strachov vo vzťahu k Cigánom aj cez verejné stretnutia a najnovšie publikáciou knihy s názvom “Kauza Cigáni”, ktorá predstavuje fenomén anticiganizmu v Taliansku a v Európe.

Pán Léon Tambour opísal históriu a ciele Medzinárodnej katolíckej rady pre Cigánov (CCIT), ktorej je spoluzakladateľom. Rada – vysvetlil – cez svojich členov vytvára vzťahy charakterizované rešpektom a láskou k Cigánom, predovšetkým k tým najopustenejším a izolovaným. Bola definovaná – podľa tvrdenia prednášajúceho – ako priestor vďačnosti, bratskosti a slobody. Naozaj, bratská spiritualita, spontánnosť a prijímanie odlišností, ktoré charakterizujú radu, umožňujú, že každý rok táto rada zhromažďuje značný počet pastoračných pracovníkov, kde im ponúka chvíle vzájomných výmeny skúseností a spoločného uvažovania, aby posilnila spoluprácu a dialóg medzi nimi.

Ranné stretnutie zakončila prednáška tiež pána Tamboura, o Európskom fóre Rómov a kočovníkov (ERTF), pri ktorom je pozorovateľom zo strany katolíckej Cirkvi. Prezentoval Fórum, autonómny subjekt podporujúci privilegovaný partnership s radou Európy na úrovni financií a logistiky. Jeho ciele, konštatoval prednášajúci, odzrkadľujú rastúce politické povedomie o cigánskych komunitách, ktorých ovocím je toto Fórum. Fórum vytvorilo “Európsku chartu práv Rómov”, ktorá sa inšpiruje univerzálnou deklaráciou práv človeka a Chartou spojených národov so špeciálnou aplikáciou na cigánske etniká a na ich situáciu. Osobitne Fórum chce zlepšiť podmienky života Cigánov a dosiahnuť uznanie rómskeho národa a ďalších cigánskych skupín ako európskej menšiny. V tomto kontexte Cirkev – podotkol p. Tambour – je povolaná garantovať novú a aktívnu formu solidarity a sprevádzania Cigánov.

Počas stretnutia veľa priestoru bolo venovaného diskusiám a dialógu. Účastníkom bola ponúknutá široká možnosť výmeny v študijných skupinách vo francúzskom, anglickom, talianskom a nemeckom jazyku.

Majúc na zreteli cieľ stretnutia, účastníci formulovali početné uzávery a odporúčania, ktoré uvádzame nižšie.

II ZÁVERY

V Európe, ktorá sa mení, aj pastoračia Rómov podlieha vývoju, a to vyžaduje od Cirkvi obnovené pastoračné stratégie, nové cesty a metódy zodpovedajúce okolnostiam. “Pastoračná stratégia”, ktorá existuje, musí preto prijať výzvu zmeny a prehodnotenia myšlienok vo svetle Evanjelia a cirkevného magistéria. Pastoračné aktivity v prospech Cigánov, ktoré sú inšpirované štýlom Krista, budú mať určite silu a evanjelióvu účinnosť a budú teda viac úderné.

Pre hodnotnejšie a účinnejšie programovanie špecifickej pastoračie Rómov miestne Cirkvi, diecézy a farnosti sú povolané byť nástrojmi spoločenstva podľa nasledujúcich článkov.

Cirkev a Cigáni

1. Cirkev vyjadruje svoju starostlivosť o Cigánov špecifickou pastoraáciou, ktorá berie do úvahy ich kultúrne osobitosti a rešpektuje ich identitu a rôznorodosť, ako to požaduje II. Vatikánsky koncil.
2. Vo svetle gesta pápeža Pavla VI., ktorý s láskou a veľkodušnou starostlivosťou srdečne prijal cigánske komunity do Cirkvi, priznávajú im ústredné miesto “v srdci” .
3. Cirkev sprevádza Cigánov s tou istou prednostnou láskou, s akou Ježiš Kristus miloval chudobných a trpiacich, opustených a vylúčených na okraj. Keďže akákoľvek urážka základných práv osôb je proti Božiemu plánu, aj v Cirkvi nesmú a nemôžu byť nerovnosti a diskriminácie kvôli rase, národnosti, sociálnym podmienkam alebo pohlaviu.
4. Pastorační pracovníci pripúšťajú, že výzva je ťažká, a preto je dôležitá konverzia aj z ich strany pre dobrú spoluprácu, založenú na dôvere v poslanie evanjelizovať Cigánov.
5. S blahoslavením cigánskeho kočovníka Zefirína Jiménez Malla , Cirkev uznáva, že všetci Cigáni majú povolanie a možnosť byť svätými, ako je svätý Nebeský Otec (porovnaj Mt 5,48).
6. Keďže Cigáni dnes už nie sú nevzdelaní, alebo ponechaní svojmu osudu ako v minulosti a nie sú už opustení ani Cirkvou, ani spoločnosťou, napriek tomu, mnohí z nich sa nachádzajú vo vážnych ťažkostiach dosiahnuť srdce Cirkvi, a nachádzajú sa v situáciách vylúčenia na okraj a getaizácie, vylúčení – ako sú – od sociálnych dobier, prinútení žiť v podmienkach chudoby a izolácie. Okrem toho predsudky a silne zaužívané stereotypy v spoločnosti zabraňujú rozvoj a dozrievanie postojov otvorenosti, prijatia, solidarity a úcty voči nim.
7. Poslanie pastoračných pracovníkov medzi Cigánmi sa neobmedzuje len na duchovnú starostlivosť o nich, ale vyžaduje aj úsilie o formovanie členov Cirkvi a spoločnosti, ich názory a predsudky voči tomuto etniku. Treba vyvíjať úsilie hlavne tam, kde možno mať vplyv na druhých, predovšetkým na masmédiá.
8. Evanjelizačná prítomnosť Cirkvi medzi Cigánmi privádza ku konštatovaniu, že vo všeobecnosti sú veľmi nábožní a viera je súčasťou ich života a kultúry. Veľmi často svedčia o viere a náboženskej ceste hodnotami, ktoré sú im vlastné – napríklad v kruhu rodiny, vo vzťahu k starým. Dôležitosť a hodnota rodiny je obzvlášť evidentná v silnej vzájomnej podpore a v solidarite so svojimi členmi v prípade choroby, ťažkostí a smútku.
9. V súčasnej spoločnosti, v ktorej inštitúcia rodiny je v silnej kríze, a kde vidieť všeobecné uvoľnenie, ‘cigánska rodina’ a ‘tradície viery kočovníkov’ môžu sa stať znakmi veľkej dôležitosti.

10. Púte na sväté miesta a do sanktuárií, ktorých sa zúčastňujú aj Cigáni, sú vzácnou príležitosťou pre zdieľanie spoločenstva a viery, pre rast vo vzájomnom pochopení, pre rozvoj a podporu viery.

Spoločnosť a štáty

11. V civilnej spoločnosti boli otvorené viaceré nádejné cesty pre Cigánov so zaangažovaním a mobilizáciou medzinárodných organizácií, ktoré v konkrétnosti uskutočňujú nové stratégie a procesy zmeny. Aktuálne zmeny napomôžu brzdiť rasistické a xenofóbne postoje, vytrhať predsudky, bojovať s anticiganizmom a zamerať sa na nové spôsoby pre ochraňovanie práv. Vytvára sa nové 'európske povedomie', ktoré – dúfajme – dovoľí Rómom, Sintom a iným cigánskym skupinám znovupotvrdiť svoju identitu a kultúrnu odlišnosť v kontexte včlenenia sa do spoločnosti v jednotlivých krajinách.

12. Pri príležitosti "európskeho roku boja proti chudobe a spoločenskému vylúčeniu", sa konštatuje, že zmena je možná. Chudoba a sociálne vylúčenie nie sú nevyhnutné, ak sa snažia všetci a vytvárajú sa podmienky, ktoré ponúkajú riešenia na nepriaznivú sociálnu a ekonomickú situáciu Cigánov.

Princípy a metódy práce

13. Dať si záležať na kvalite vzťahov je bezpochyby nový spôsob prístupu k pastoračii Cigánov a predpokladá postoj vzájomnosti vo vzťahoch medzi Cigánmi a majoritou. Jedná sa o vzťahy založené na vzájomnej úcte, na osobnom poznaní, na prijatí a na poznaní rozdielov identít ako východiskového bodu, ktorému sa nemožno vyhnúť, aby sa dalo spolu existovať na tom istom území ako občania, v rešpektovaní spoločných noriem.

14. Je úlohou kňazov a farností urobiť prvý krok pre stanovenie správnych vzťahov, aby sa dosiahlo lepšie pochopenie prejavov viery Cigánov a majority. Treba vedieť, že Cigáni majú 'savoir-faire', ktorý môže obohatiť pastoračiu vo farnostiach: treba to iba objaviť a oceniť. Napriek všetkému nemožno zaprieť, že sú zamlčania a spontánne reakcie aj zo strany niektorých kňazov, ktorí odmietajú slávenie na cigánskych miestach s výhovorkou, že 'oni musia prísť do farností'. Pokiaľ farár/kňaz nezačne navštevovať rómske rodiny, nebude môcť byť účinným svedkom evanjelia, ani byť nimi prijatý.

15. Sú kňazi a členovia farností, ktorí nepoznajú kultúru a cigánsku identitu. Nedá sa však zaobísť bez pochopenia delikátnosti cigánskej problematiky. Cirkev, farnosti a osobitne kňazi majú dôležitú úlohu, aby urobili 'most' medzi host'ujúcimi a cigánskymi komunitami. Špeciálni pastorační pracovníci sa preto zverujú silnej pozícii kňaza, ktorý umožní zdravé vzájomné vzťahy.

16. Pre umožnenie integrácie Cigánov do spoločnosti a do Cirkvi je treba sa zveriť 'integrujúcim osobám', ktoré sú schopné dialógu a otvorenosti. Integrácia koniec koncov znamená vzájomnú dôveru. Často jej proces nedáva vytúžené ovocie, pretože osoby, ktoré sú za ne zodpovedné (napr. politickí reprezentanti Cigánov alebo politické sily) nie sú vierohodní, ani nevzbudzujú dôveru. Cirkev môže napomôcť v tomto procese tým, že určí a pošle autentické osoby, ktoré ľahšie dokážu napomôcť otvorenosti a spoločenstvu.

17. Odovzdávanie viery sa nerobí 'klonovaním'. Musí, naopak, brať do úvahy rôzne sociálne situácie. Napríklad je odlišný prístup k skupinám sociálne integrovaným (čo sa týka ubytovania, školy a práce) od prístupu k Cigánom izolovaným na chudobných miestach im určených. Pastoračia nie je vierohodná bez adekvátnej sociálnej pomoci. Odovzdávanie viery ide zároveň so schopnosťou vedieť ju odovzdať tvorivým spôsobom.

18. Pozerať na svet Cigánov s láskou, vedomí si, že možno až dodnes sme neboli schopní dostatočne to robiť, je jedna z podmienok, ktoré nám kladie duch spoločenstva. Vo svetle evanjelia kresťania sú povolaní zvnútorňovať presvedčenie a pripomínať, že Cigáni sú bratia a sestry v Kristovi, a že pretrvávajúca segregácia, ktorú podstupujú, má negatívne dôsledky pre jedných aj pre druhých. Kresťania sú teda povolaní začať dialóg s Cigánmi a pozývať ich, aby boli strojmi svojej budúcnosti a nie iba pasívnymi objektmi, ktorú robia iní.

19. Bolo by vhodné predovšetkým naučiť sa vidieť v nich osoby, a teda poušilovať sa poznať ich dejiny a kultúru, priblížiť sa k nim v ich skutočných podmienkach života, vedieť zobrať na seba aj rôzne situácie, v ktorých sa nachádzajú (zachovávanie či nezachovávanie zákona, zdravotnícka starostlivosť, nepredvídané udalosti, atď.). Iba tak sa vyjde z logiky predsudkov, odsudzovania či ospravedlňovania si všetkého a odkryje sa, že Cigáni v skutočnosti iba žiadajú, aby boli milovaní. Toto je povolanie žiť naplno charitu ako lásku.

20. Priateľstvo s Cigánmi a poznanie ich dejín pomáhajú pripomenúť si niektoré evanjeliové základy kresťanskej viery: Ježiš sa narodil v jaskyni, pretože 'nebolo miesto' pre neho, Máriu a Jozefa. So svojou rodinou bol utečencom v cudzej krajine, učil nesúdiť a neodsudzovať a spoznať ho v tom, ktorý je nahý, hladný, smädný, cudzinec, väznený. Pán tiež prijal do neba kajúceho lotra a zabudnutého žobráka Lazára.

21. Svedectvo, prežívané ako prítomnosť, účasť a solidarita, je dôležitý faktor v pastorácii, tak, ako aj vedieť stretnúť Cigánov vo svetle Evanjelia keď prekonáme predsudky, strachy, stereotypné vnímania, tiež mytizácie a ospravedlňovania. Nikto nie je dobrý od prírody alebo 'statusu', ale rovnako niekto nie je zlý od narodenia.

Protagonizmus Cigánov

22. Skutočnými protagonistami sociálnej a kultúrnej integrácie Cigánov sú oni sami. Majú mnohé prirodzené dary a sú kompetentní v rôznych oblastiach hudobnej kultúry a ľudového umenia, môžu sledovať špeciálne programy intelektuálnej a akademickej formácie a stať sa tak skutočnými nositeľmi vlastného začlenenia sa do sociálneho a duchovného života.

23. Dozrieva tak stále viac vedomie, že každý proces zlepšenia, vzťahujúci sa na Cigánov treba aby bol animovaný z veľkej časti nimi samými. Je tiež dôležité vedieť prijať, že sú zverené zodpovednosti tým Cigánom, ktorí na to majú možnosti a nesmieme pritom stratiť zo zreteľa potrebné sprevádzanie. Cirkev je tiež povolaná usilovať sa, aby bolo stále viac pastoračných pracovníkov (kňazi, diakoni, rehoľníce, rehoľníčky, katechéti atď.) z cigánskeho etnika.

24. Pastorácia "di alteritá" – prijatie odlišnosti nás pozýva k dvom dispozíciám. Z jednej strany je potrebné prisvojiť si postoj vzájomnosti, ktorý zahŕňa v sebe zanechanie každého postoja nadradenosti, z druhej strany je treba byť pozorný na všetko to, čo Boh robí nové a neobyčajné dnes, každý deň, a pritom sa učiť zachytávať zmeny, malé kroky, ktoré sa niekedy zdajú bezvýznamné, ale ktoré robia z Cigánov protagonistov.

III ODPORÚČANIA

1. Cirkev je Cirkvou všetkých a pre všetkých, osobitne pre chudobných, teda aj pre emarginovaného a diskriminovaného Cigána. Toto zaväzuje miestne Cirkvi, diecézy a farnosti a každého ich člena usilovať sa v prospech Cigánov a predovšetkým preverovať vlastné schopnosti, ako vieme prijímať, počúvať a slúžiť, no aj zdôrazňovať povinnosť Cirkvi odsudzovať každú formu diskriminácie, intolerancie a porušovania ľudskej dôstojnosti. V tejto oblasti je dôležité dať poznať biskupom, kňazom, pastoračným radám a všetkým farníkom kultúru, dejiny a mentalitu cigánskych národov.
2. Na Cirkev čaká tiež úloha napomáhať, podporovať a ochraňovať práva jednotlivcov alebo cigánskych skupín pred rôznymi miestnymi, národnými a medzinárodnými inštitúciami. Tým istým spôsobom Cirkev je povolaná usilovať sa ozdravovať ranu anticiganizmu rozšírenú v Európe, častokrát s násilnými a dramatickými prejavmi.
3. Pastorácia Cigánov musí napomôcť k integrálnemu ľudskému rozvoju a k celkovej pohode vo všetkých dimenziách až po dosiahnutie skutočnej integrácie do spoločnosti a do Cirkvi. Posilňovať zdravú identitu a cigánsku kultúru veľmi nepomáha rast vzájomnej úcty a vytvára spoločenstvo.
4. Cirkev má pomáhať osobám nadväzovať pozitívne vzťahy s Cigánmi a prijímať ich. Za týmto účelom je nevyhnutné podporovať rozvoj pozitívnych názorov na nich v diecézach a vo farnostiach. V tomto poslaní Cirkev má tiež dôležitú úlohu v oblasti médií a publicistiky. Je dobré pre každú diecézu, dekanát, vikariát a farnosť mať zainteresovaný personál, ktorý by vytváral tento most.
5. Cirkev musí investovať do služieb pohostinnosti pre Cigánov. To, čo navrhujeme je uskutočňovať službu pohostinnosti a prijatia nenaordinovaným spôsobom. Dospieť k zmyslu pre príslušnosť, byť ocenený a rešpektovaný, dosiahnuť, aby sa niekto cítil uvoľnene, je proces, ktorý sa vyvíja postupne, alebo po viacerých udalostiach. Je to cvičenie sa vo vytváraní dôvery, ktorá si vyžaduje čas a námahu. V tomto bode jediná vec na robenie je 'nerobiť' - povedal jeden z účastníkov – usilujúc sa skôr o autentické stretnutie: je veľmi ťažké začať vzťah s druhým, a pritom sa usilovať pochopiť jazyk, prežívanie, tradíciu, rituály, ale toto je spôsob, ako stretnúť živé bytosti s ich túžbami a nádejami.
6. Zaiste, prijatie ponúknuté Cirkvou, predovšetkým diecézami, farnosťami a hnutiami musí byť integrované dobre premyslenou a autentickou činnosťou, odovzdávanou so srdečnosťou a láskou. Osoba alebo cigánska rodina musia pocítiť postoj prijatia, úcty a priateľstva. Aby sa vytvorilo spoločenstvo, vyžaduje to evanjelizačné komunity alebo skupiny, sformované z Cigánov a majority, ktorí nie iba hovoria o spoločenstve, ale ho aj žijú.
7. Cirkev musí byť prorocká, aby ukázala spoločnosti, ako víťaziť nad nedôverou a rozdelením medzi Cigánmi a majoritou. Sčasti už taká Cirkev je, ak berieme do úvahy pozoruhodný počet kňazov a zasvätených osôb cigánskeho pôvodu. Prorocké poslanie okrem toho zaväzuje Cirkev pomáhať Cigánom vyjsť z istého druhu izolácie a a z pocitu, že sú obeťami, a to tak, že ich bude pozývať ku každodennej osobnej konverzii, ktorú potrebuje každý kresťan.
8. Je dôležité, aby biskupi vysvetľovali veriacim, že aj Cigáni sú jednou časťou Božieho ľudu a že ich pastoračná starostlivosť, sociálne a ľudské pozdvihnutie nie sú zverené iba 'expertom' alebo 'určeným', aj keď sú potrební, ale všetci sú povolani dávať i prijímať od Cigánov v obojstrannom procese a takto spolu ísť po ceste dialógu a viery.
9. Farnosť, na území ktorej sú Cigáni prítomní (často usadení napriek neistým podmienkam života), ich musí považovať za súčasť Božieho ľudu, ktorý jej bol zverený a ktorému venuje svoju

starostlivosť a činnosť. Špecifická pastorácia Cigánov musí napomáhať tomuto vzťahu s územím a s farnosťami.

10. Odporúča sa prehĺbené štúdium vzťahu medzi 'územnou pastoráciou' a 'špecifickou pastoráciou'. Toto zahŕňa v sebe hľadanie prostriedkov, ktoré by postavili Cigánov do pozície uznania ich rôznych poslaní v Cirkvi, pričom je treba umožniť vzájomnú formáciu, napríklad uznanými kňazmi, či 'misijnými listami' pastoračným pracovníkom.

11. Vidieť potrebu včleniť prejdenú cestu a tradície Cigánov do všetkého, čo vytvára život miestnej farnosti, teda do cirkevného prostredia, do liturgie a obradov, do pastoračných centier a škôl, do liturgického umenia a hudby, do farských skupín a aktivít spoločenstiev.

12. Je treba vyzdvihnúť dôležitú úlohu farnosti v povzbudzovaní a uľahčovaní medzikultúrneho dialógu s osobitným dôrazom na zdieľanie skúseností a tradícií viery. V tom istom čase je dôležité uskutočniť politiky a praktiky, aby sa zaistil rovnaký prístup k farským službám a zdrojom vo farnosti.

13. Bolo by vhodné umožniť Cigánom kultúrne vhodnú formáciu, ktorá by povzbudzovala a súhlasila s ich plnou účasťou na živote a službách farnosti.

14. Dôležité je tiež sláviť sviatosti v ich dimenzii stretnutia a vďačnosti takým spôsobom, aby sa Cigánom ponúkla možnosť žiť priamu skúsenosť Cirkvi, aby boli schopní ju prijať.

15. Je dôležité oceniť pozitívne aspekty cigánskej kultúry ako napríklad hudba, aby sa mohli cítiť naplno členmi univerzálnej Cirkvi a nie iba hosťami v 'Cirkvi gadžov'.

16. Bolo by vhodné, aby pastoračným pracovníkom, ktorí sa venujú Cigánom, bola zabezpečená príliehavá príprava a formácia, a aby im bola ponúknutá možnosť poznať cigánsku skutočnosť v rozličných chvíľach každodenného života. 'Blízkosť' je základom pre získanie dôvery.

17. Je dôležité prekonať 'inštitucionálnu rezistenciu' vzhľadom na povolania cigánskeho pôvodu. Seminára, kongregácie a rehoľné inštitúty musia byť otvorené prijať nové povolania, ktoré sa rodia medzi Cigánmi.

18. Považuje sa za vhodné rozširovať a napomáhať poznanie osobnosti a čností blahoslaveného Zefirína Jiménez Mallu, predstavovať ho ako vzor na ceste k svätosti a vzývať ho vo chvíľach spoločnej modlitby.

19. Je treba rozvíjať pastoráciu rodinného charakteru, pretože rodina je v základe cigánskej kultúry.

20. Je treba podporovať úsilie rozširovať čo najviac prácu v sieti na území v prospech Cigánov zapojením inštitúcií, škôl, kresťanskej komunity, asociácií a dobrovoľníctva. Každý je povolaný rozvíjať kompetenciu a zodpovednosť nie iba izolovane, ale musí oceňovať možnú zbiehavosť, ktorá sa rodí zo spolupráce, myšlienok, tvorivosti a predovšetkým z dobrej vôle jednotlivcov.

21. Je potrebné tiež zaručiť lepšiu a inovatívnu komunikáciu, organizovať dni so slobodnou účasťou so spoločnými kultúrnymi aktivitami. Tiež je užitočné vytvárať príležitosti a miesta pre špecifické stretnutia Cigánov.

22. Je treba uznať a podporiť rôzne cigánske skupiny v ich novom vedomí a v ich aspiráciách pre nastolenie väčšej spravodlivosti a dôstojnosti, dať hlas tým, ktorí ho nemajú.

23. Je dôležité umožniť kvalitné školské vzdelávanie malým Cigánom aspoň do završenia povinnej školskej dochádzky, a tiež podporovať vyššie štúdiá a univerzitné štúdiá mladých aj cez poskytovanie študijných štipendií.

24. Odporúča sa rozširovať kampaň Caritas Europa 'Zero poverty – Act now' ako hodnotného nástroja na vzbudenie pozornosti štátov k ťažkej situácii chudobných v Európe a predovšetkým cigánskych národov.

25. Práca s Cigánmi vyžaduje schopnosť a disponovanosť prijímať, že ich 'odpoveď' nie je vždy tá, aká sa očakáva. Je potrebné brať do úvahy ich dlhú históriu a prítomnosť emarginácie. Subjektívne posudzovanie nerobí nič iné, ako prehľbuje izoláciu.

Vatikán, 27. apríla 2010